

Circa Indorum matrimonia aliquo-
rum Patrum sententia.

Bulla Pij Quinti.

Pius Papa Quintus, ad perpetuam rei memoriam
Romani Pontificis aequa et circumspecta providentia, ne ea quae pro
salutis Indorum nouiter ad fidem conuersorum, et conuertendorum san-
cti debent et terminari, alienius fluctationis scrupulo subiacent de-
clarationibus, et alijs opportunis consuevit providere remedijs: cum itaq[ue]
sicut accepimus Indi in sua infidelitate manentibus, plures permittant
uxores, quas ipsi etiam leuissimis de causis repudiant: Hinc factum est
quod recipientibus baptismum permixtum sit manere cum ea uxore, quae
simul cum marito baptizata exiit. Et quia saepe numero contingit
illam non esse primam coniugem, inde tam ministri quam ipsi grauis-
simi scrupulis torquentur, existimantes illud non esse uerum mat[rimonium].
Sed quia diuissimum est separare eos ab uxoribus cum quibus ipsi indi-
baptismum susceperunt, maxime quia difficilissimi fuerit primam coniugem
reperiri. Ideo nos statui dilectorum Indorum paterno affectu benigne
consulere, atq[ue] ipsos Episcopos ac ministros Sma[rum] scrupulis eximere, uolen-
tes, motu proprio et ex certa scientia, ac de Apostolica potestatis pleni-
tudine, ut Indi sicut permittit[ur] baptizati, et in futurum baptizandi
cum uxore, quae cum ipsi fuerit baptizata et baptizabitur remanere
habeat tanquam cum uxore legitima, alijs dimissis Apostolica auctoritate

tenore presenti declaramus, matrimoniumq; hinc legitime inter eos con-
sistere, nec per quoscumq; iudices, et commissarios, quavis auctoritate fungentes
sublata eis, et eorum cuilibet quavis alii iudicandi ac interpretandi fa-
cultate, et auctoritate iudicari, ac diffiniri debere. Et si secus super his
a quo cumq; quavis auctoritate scienter, s. ignoranter contigerit atten-
tari irritum et inane decernimus, non obstantibus quibusvis Apstolis
ac in provincialibus, ac in synodalibus concilijs editis generalibus, s. spe-
cialibus constitutionibus, et ordinationibus, ceterisque contrarijs quibuscumq;.
Datus Romae apud Sancti Petri sub anullo picatoris. die 2. Au-
gusti anno 1571. anno. 6. nostri Pontificatus. Haec ad litteram
ut refert 3° p. speculi coniugiorum conclusione quinta.

Quaeritur. Utrum mancipia quae ex Aethiopia singuli anni in Bra-
ziliam regionem deferuntur, si baptizantur possint transire ad 2as
nuptias vivente adhuc priore coniuge in Aethiopia relicto, cum quo
propter distantiam loci et conditionem servitutis non possunt simul cohabitare.

Ad hanc q. Pater Ferdinandus Perez videt affirmare ex iudicamento. Hanc
p. sicut magis probam ita magis esse probabilem, et sequendam probat eam
potissimum ex diplomate. Et quinta superposito.

Fernand Perez.

Circa hoc quaeri potest utrum diplomate citato Summus Pontifex satis de-
clarasse videatur matrimonium in infidelitate contractum, quoniam alter coniux ad
fidem convertitur an illud possit, si modo is qui convertitur propter loci
distantiam, coniugem alterum habere non potest, sine altera ipsius culpa,
aut saltem utrum exijs quae Summus Pontifex declarat, licitum id
esse ita colligatur ut sine scrupulo servari, de quibus in nostra q. agitatur

transire possunt ad 2^a nuptias.

Ad hanc q^o r^o indeo p^o affir^{ma} ita est p^{ro}babilem, ut qui eam nō
 immerito sequi possit: Pro qua re aduertendum est Summū Pontif.
 in p^{ro}posito diplomate nullum nouū ius statuerē neq^{ue} dispensa-
 tionē aliquam adhibere, sed solum declarare, si infidelis plures
 uxores tempore infidelitatis duxerat, et postea ad fidem conuertat^{us},
 ualide matrimoniu^m contrahere cū ea uxore, qua cum ipso bap-
 tata fuerit, quantum ea non sit prima, si modo primam reperire
 non possit: In hoc. n. euentu solūmō intelligim^{us} e^{ss}e decretum Summi
 Pontificis recte adnotauit Alfensius a Vera cruce, et omnino col-
 ligi^{tur} ex cap. Gaudemus. de diuortijs. Quod aut^{em} hac in re nulla inter-
 ueniat dispensatio, aut noui iuris constitutio, sed sola antiqui
 iuris declaratio, patet ex ijs uerbis, quibus hac in re Summus Pon-
 tifex utit^{ur}: Apostolica, inquit, auctoritate tenore p^{re}senti decla-
 ram^{us} matrimoniu^m Smā legitime inter eos consistere &c. nō ponet
 aut Summus Pontifex declarare hoc 2° matrimoniu^m ualidum e^{ss}e,
 nisi censeat matrimoniu^m in infidelitate cum prima contractum
 dissolui posse. q^{ui} manens ad fidem conuersus primam coniugem
 reperire nō pot^{est}, quasi censeat Summus Pontifex quemadmodum in
 eo euentu quo coniuge uno ad fidem conuerso alter dabitare cū
 illo renuit fas e^{ss}e coniugi conuerso soluto priore matr^o 2° contra-
 here, ne conuersus ad fidem sine coniuge uiuere compellat^{ur}: sic ite^m
 fas e^{ss}e q^{ui} si qui ad fidem conuertit^{ur} nō pot^{est} eam coniuge reperire,
 cum qua matrimoniu^m in infidelitate contraxerat, quantum Smā
 matr^o in lege nō ualidum fuerit, quod si hoc Summus Pontifex

declarat certe in casu Aethiopiae, de quo in principio querebamus, in
idem esse dicendum cum ijs in Brasiliam productis, fas omnino non sit pp
loca distantiam, et modo modum senilitatis nulli repetere coniuges, quas
antea cum essent infideles in sua patria duxerant, nec spes ulla sit simul
illos vivere posse.

Quod si quis obijciat Summum Pontificem de illorum tamen viduarum matrimonio agere,
qui vera matris tempore infidelitatis non contrahunt, cum plures ducere
soleant, et leuissimum de causis illas repudient, et postquam contrahunt non
videantur habere intentionem faciendi contractum insolubilem, quod est de
ratione matrimonii. Responderi potest Summi erroris in fidei non tollere
quod minus verum matris cum prima uxore contrahere possit, ut colligitur
cap. Gaudemus de diuortijs, et in materia de iurim. copiosius ostendemus.
Potest in 2. obijci Summum Pontificem in diplomate superiusposito, non
agere de omnibus infidelibus ad fidem conuersis, sed de ijs tamen qui plures
uxores in infidelitate duxerant: deinde non asserere matris quod infide-
lis contraxerat cum prima uxore, dissolui posse nisi ad contrahendum
cum ea qua iam antea duxerat in infidelitate, et postea ducit in
lege gratia, quod simul baptizata est, et ad hunc effectum declarare matris
cum prima quod non reperit, dissolui posse, quod dicitur esse, quod prima non repe-
ritur eam deserere qua tunc baptizata est, et cum iam antea asse-
uerat. Hoc. n. est quod indicat Summus Pontifex his verbis, quod dicitur
est separare eos ab uxoribus, cum quibus ipsi Indii baptizati susceperunt,
maxime quod difficultissimum foret primam coniugem reperire. Hoc autem
ratio, et difficultas non paranda habetur in ijs qui unam tantum duxerant
in infidelitate, si plures duxerant nullam modo ex ijs habent, cum
qua contrahant, sed cum alia adhibere uolunt, qua prius omnino
non norant. Hoc. n. non ad id dicitur esse sine coniuge uiuere, cum propriam

coniugem absentem habeant, et prius uehementius hic, quia ille a fide suscipienda auerteret, quod u. aliqui dicere pot. matr. in infidelitate contractum solui posse quoniam aliqui difficultas uideret ad fidem suscipiendam, si matr. quod ante ualidum erat non dissoluatur. profecto non est uniuersum iterum, nec in alijs euentis temere admitterendum, nisi in ijs in quibus id diuina auctoritate factum, ex Pauli, & Summorum Pontificu declaratione didicimus. Conuenit n. uxorē quā quis in infidelitate duxit legem morbo laborare, si quous alio Smo, ut pp. uerisimile contagionis periculum difficile aduici pot. u. qui ad fidem conuersus est ut ipia p uxore utat, nec tñ u morbus emā sit, ut cito moritura cedatur, in hoc casu si uxor conuertitur uelit, nemo ut opinor dixerit posse matr. cum ea tempore infidelitatis contractū dissolui, et tñ ex hoc euentu dat difficultas suscipiendi fidem, cum conuersus ad fidem cogat sine uxore manere, quādiu prius uxor uixerit, cum tñ uxor sua ritus si ad fidem non conuerteret aliam ducere posset, similes aliq. euentus aduici possunt: quos breuitatis causa praetero, quāquam ad hoc n. sine pbabilitate uideri pot, tñ quia res ē granissima in qua nihil uere res doctores statuisse uident, sine Ecclesie declaratione. consultissimu ēēt ad Summum Pontificem, integram rem deferre, ut quemadmodū Quis sumitū declarauit eos qui plures uxores in infidelitate duxerant, qñ prima facile reperiri n. pot. licet cū una ex alijs matr. contra se se posse, cū qualibet ex ijs, quo cū marito baptizant. Sic et ij qui una tñ l. plures duxerant, qñ prima cum qua sola legitime contraxerat inueniri n. pot, cum quāuis alia fideli contrahere possit, licet antea ipsius uxor nō fuisset. dein utrum idem em sit qñ pbabile est

illam uxorem cui qua prius in infidelitate contraxerat. & si modo
nō reperiat. in baptismo fuisse an virū qui nūc convertit & suscepisse
ut fieri sepe vider. quando uxor ante maritum capta in bello in
Christianorum regione adducta est. quod sepe contingit. de quo dubitari
pot. qn̄ Paulus & Cuius Canonico. in dissolvendis Sūmā matrimonij. tum
solum loqui vident. qn̄ conuersi. uno conuoc. alter in infidelitate ma-
net. ut constat ex illis uerbis. quod si infidelis ducit. ducenda de. &
ex ij. quibus utitur Innocentius in cap. quanto. & cap. Gaudemus de diuor-
tj. sepe ante citatis. Cuius dubitatio locum ēt hēc in eo casu quem Cuius
Cunctus in suo diplomate declarat. in quo et alia occurrunt dubia
quae a quibusdam eēt a dūmo Pontifice Gregorio 17. dominis notho
deklarari. ea. n. in re multo nim. scrupulis conuuler.

Gaspar Glz.

In hac resolutione nō abest. ut a mea discordet Pater Gaspar glz. ut
ad quaestione p̄dicto modo a se excitata videat partem affirmatiua
ita eē p̄babilē. ut quis eam nō immerito sequi possit. neq. abire dipit
nō immerito qn̄ esto pars affirmatiua nō sit magis p̄babilis. sed dubio
parti dubia. constat eam dūc. potius sequendam cum magis p̄a. hoc ē in
favorem religionis sit. constat u. iuxta sacrosancta decreta &
commune ad sententiam in mā de opinionibus eam in dubio a-
quali potius opinione amplectendam eē. quae magis in fauore religio-
nis inclināt.

Quod aut. i. obijcit illam P. s. decisione nō fuisse dispensationē sed
deklarationem iuris diuini Euangelij. parer in dubium uerti non
posse. siquidem Cuius ibi decernit matrim. illa ab Indis iam antea

contracta ualida fuisse, cum a principio in lege gr̄a ab In. his iam con-
uerti facta fuerunt, nō potuerunt u^o fuisse ualida a principio per
dispensationē que postea fuerit facta.

Multo magis renouari pot^{est} in ^{concordiam} id in quo nec summē consentit, ut
consultat. ē totam hanc rem tanq^{am} grauissimā deferri oportere ad
Romanū Pontificem, idē. n. dīnna. Sēt. assententia, qua infide ab-
eritate requit, ut supra cap. maiores, de baptismo, & cap. uigama 27.
q. 1. in grauioribus religionis causis ad eum tanqua^m vicariū atq^{ue}
eclēsię doctrinam, et cap. accurreamus. At u^o quā uicem dum, h. per
difficultatē loci & temporis angustias ad sedem Apostolicam nōdum est
reursus (exceptis aliunde dubijs, rariq^{ue} euentis) non sit eiusmodi
seruis Neophiti tollendi facultas, transeunda ad 2as nuptias cum eorum
spiritualem salutem penicitari uideamus, & ego plane censes, & que-
rit sententia censendus est, nam et si postea scrupulus exiter in prius ad
9as a se ppositam uerum sine scrupulo transire potuit ad 2as nuptias,
respondet affirmatiuā partem nos nō immerito sequi posse, quod si sine
scrupulo partem affirmatiuā absolute sequi possumus, plane fit, nos non
solum posse, sed etiam oportere sequi cum periculu est in mora, imo
artificiose u^o eadem dubitationes nō dubia, sed scrupulos nominando,
alluisse ad commune illam d^o sententiam ē licitum contra scrupulos
non contra dubium agere.

Nep^{er} ad contrariam sententiam mouere nos debet quod atq^{ue} fit difficultas
in istis Aethiopijs seruis Brachij, & atq^{ue} in iudi illis Occidentilib^{us}
de quib^{us} Pius sumtus in eadem determinatione locutus ē, etenim
eiusdem determinationis fundamentū nō est quod aliqui sit hoc, s. illo
modo difficultas v^o n. summi Pontifici ē rem contrariam maxime

duram, hoc e minime piam. & potissimū expletu difficillimā ee, ut ex
illius uerbi patet / quia durissimū est / et rursu / & maxime qd diffi-
cillimū fuerit i^{am} coniugem reperiri / item ipsa determinatio e decla-
ratio iuris diuini, quod constat nō ee tm̄ ut occidentalibus iudis coniu-
gatis, uerū et ut omnibus coniugibus, qui ex infidelitate ad Ecclesie
gremium ueniunt succurrant, praesertim qd siue 2^a siue 3^a siue 4^a sit
cum qua post primam uentem uidet iurē coniugii, nequaquam est
ullo modo ipsius uxor uera, aut magis uxor quā quacūq; alia quam
nunquā nouit, unde nullo pacto e mariti uxor illa cum qua 2^a 3^a aut
4^a factum e coniugium quam deprimis alia cum qua nunquā fuit
coniugij mēto, et ita inter occidentalem iudum & Aethiopem Dra-
sihū quoad ueram uxorē aut sentem, aut absentem, nullum e di-
crimen constituendum, sed uterq; ueram uxorē absentem, e neuter
praesentem habet, & hinc e ut Quis sumitur nequaquam interpretandus
sit uiri ullam fecisse ex ea parte, Quia iudus plures uxores duxerat,
aut quia erat 2^a 3^a aut 4^a uxor, sed patet ex p^o difficultatis, qd
siue in separatione a nō uera uxorē siue aliunde ee pot. Unde si
magna ipsa difficultas in iudo sufficit iure euangely, ad dissoluendū
mat^m cum 1^a coniuge, inuēdo nouū mat^m cum 2^a aut 3^a concubina
siue putata uxorē, nō est cui negemū magnā et difficultatē iure
euangely sufficere in seruo Dranshū, aut quocūq; alio ad dissoluen-
dum coniugium in infidelitate, cum primā contractū inuēdo mat^m-
moniu cum quacūq; alia siue putata uxorē siue nō.

Quod aut difficultus sit seruo emōi Dranshū quam inde quarete &
reperire primam uxorem patet, quia hic liber e, ille seruus nō
est mini potestate constitutus, hic quocūq; gentiū ne e mare traj-
cere uxorū qua reuēda causa phiberi a nemine pot, ille autē pot,

sed quid dicitur potius dico. abiq; dubio subendum e cum periculis
 uectimile impendat, utri inter suos et in p[ro]p[ri]o solo se uideat, nolit
 sua fronte ad pristinu[m] domina[m] & seruitium redire, un[de] em[er]it seruis
 Aethiopijs no[n] o[mn]i[n]o difficilius e, quam Indis regere prima uocem in-
 ter infideles relinquit, sed e[st] et humano more impossibile, nec m[en]s e[st] eis
 difficilius, sed e[st] multo periculosius, cum n[on] Aethiopes em[er]it multo
 magis quam Indis uiderent, eo magis de eis timendum e[st], ut inter in-
 fideles a fide retrocedant quo minore nati lumine iudicioq; pollent
 quo fidem assestantur.

Dixi si exceptis aliunde dubijs rariq; euentis q[ui] n[on] u[er]o u[er]o u[er]o
 prima infidelis iam ad fidem conuersa e[st] credat[ur] aut more humano
 p[ro]p[ri]e e[st] ut conuertat[ur] et a repudijs suo timendum sit, ut a fide suagienda
 auertat[ur], multo maius aliunde e[st] dubitandi ratio, no[n] est n[on] tum tem-
 poru[m] diu[er]sitas ponderandu[m] in modu[m], difficultat[is]q; coniugi conuer-
 sed etiam alterius, s. conuer-^{si}, s. conuertendi facile, id e[st]q; in y[s] aliunde
 dubijs euentis, nec ego nec pater ipse discrepamus, no[n] e[st] concedendu[m]
 licentiam transeundi ad 2^{am} nuptias, siue d[omi]ni Aethiopijs, siue Indis,
 siue in his exemplis qua patermet erudite tradit, siue in alijs antiq[ui]s
 Summi Pontifex consulat[ur], no[n] est n[on] facile creditu[m], per gratiam Eua-
 gelij ita e[st] prouisa coniugi conuerso tranquillitatem in uocatione ad
 fidem, ut redundet in spirituale damnu[m] alterius, s. iam conuersi, s.
 facile conuertendi, ideo q[ui] coniug[is] infidelis uolens abiq; iniuria
 saluata u[er]o habitare, s. praesens e[st], s. in hoc ita paru[m] distanti, ut
 facile ad uice possit, nequaqua[m] u[er]o conuerso concedenda facultas tran-
 seundi ad 2^{am} nuptias praesertim si infidelis speraret fore quouis
 modo docili ad ueritatem fidei succipiendam, nulla n[on] r[ati]o postulat,
 ut ita sit concessa facultas conuerso, ut cedat in difficultate conuer-

Si omni seu periculum per conversionem alterius.
La resolucio es a V. R. primero embie me parece tan uerdadadera q no
terma duda de especularla y aca yo peguete la question a lo q
de casa me parecio q sabian dar meia parecer y aun que no falto pri-
mero quien dudase y aguen pareciese lo contrario, mas despues de
uisto el motu proprio de Pio V. todos concordan conmigo en ella, y el P.
Francisco de Gomera que primero estava en la contraria parte mas
q nadie. despues de uisto el motu proprio en tanta manera concorda
conigo q mostrando ole agora este postrero papel de las dudas del P.
Gaspar gtz. respondi que no aia q dudar y que en todas aquellas
razones contrarias no hallaua minima eficacia ni aun apparecia.

Ferdinandus Perez.

Vi el parecer del P. Gaspar gtz que V. R. me embio ^{te} iuntam. Con el motu
proprio de Pio Quinto acerca de los casamientos de los Indios y como tan u-
nitas minimo *Unij, quam indisolubilitas illius*, sean de de recho natural.
neq; disolubilitas matrimonij; per conversionem alterius coniugum ad
fidem amplius ut extendenda quam iure diuino in fauore fidei ut
dispensatum & permixtum, notaria extender el motu proprio de Pio
V. ultra de los terminos en q halla q son qn adhibita morali diligentia
prima uxor no comparet, ut intelligat an sine iniuria saluatoris
uehit habitare cum uirto, qui ad fidem conuertit (alias definitio P.
S. pugnatet cum definitione Innocentij. 3. cap. Gaudemus de diuitijs)
Et qn uir & 2 uxor cum qua, ante susceptum baprimu habebat con-
sortium marital. conuertunt ambos ad fidem & baprizat. spuzquia
ad am uir id declarare in eo casu in fauore fidei, neq; in re tam graui
& in qua tan uersimiles sunt rationes in opposita uifacienda epte Pio

Sine noua declaratione Summi Pontificis, saltem ego non auderem illa
facere. licet iudicium meum facile a horum iudicio relictis sententiam
summittam.

Juis de Molina S.

Occurreme aduentu que encato en Gta muger (idem intelligat del
marido) constare quedat entre gentiles, y no se dudaste que aun Gta
cometresen que uimasse a hazer uida con su marido entre Christianos
no querria, ni lo como el marido (aun que no fuera captiuo) passara
peligro de perderse en y hazer uida con ella entre los suyos, conserue-
tur la muger no querer hazer uida con el sine iniuria Saluatoris.
Y asi parece qd podria passar ad 2. nupcias y desta m^{ra} se podria dar
remedio annulo captiuo delo que se trata.

Juis de Molina S.

Prop^a affirm^u q^a pposita facit definitio Py 3. in quodam motu proprio
circa Indos insulanos, quam refert Alfonso a Vera Cruz 7 p. speculi
conuersionum art. 18. post 3. am conclusionem. Vbi circa Indos qui cum
multi contraxerant repudiata prima aut prioribus (ut moris est inter
illos) et conuertuntur ad fidem ac baptizantur, una cum illa qua habebant
u uxorem, tempore conuersionis ad fidem ita definit (q^d diuissimili
est separare eos ab uxoribus, cum quibus ipsi Indos baptismum suscep-
erunt, magis q^u difficultissimi foret primam coniugem reperire) Unde in
colligi, quod quoties coniugio infidelis inueniri et obtineri commode non
potest ad consortium maritali ut accidit in casu Aethiopi^u, transire
potest coniugio conuersus ad fidem ad 2. nupcias: facit deinde prop^a
affirmatiua c. Iudaei 28. ex concilio Tolitano 4. ubi statuitur, ut
Iudaei qui uxorias habent uxores (i. que ante conuersionem ad

fidem contraxerant cu illis) adoneat ab Epd, utri cu illis permanere
cupiunt conuertant, aliqui separent ab illis: & reddat idem textus,
ne s. dum fidelis salutem querit infidelis, potius ipse infidelitatis pec-
cacione inueniat. At u. in eo casu utiqz mulier fidelis ita separata ab
infideli, qui ad fidem non uult conuerti transire pot. ad 2^{am} nuptias. & ita
habet consuetudo. Roma, quod qu. aliqui de gente Iudaorum, qui coniu-
gatus erat conuertit ad fidem, ex ipso quod alter coniux interrogatus non
uult conuerti, conceditur conuerso facultas transeundi ad 2^{am} nuptias.
Quare cu eadem uideat. e. v. de ceteris infidelibus fit ut Aethiops con-
iugatus qui conuertit ad fidem, ex ipso quod alter coniux e. inter
infideles, neq. e. spes quod de primo conuertat, neq. facultas illum
interrogandi an uelit conuerti, pp. distantia loci, & alias circumstan-
tias concurrentes potit transire ad 2^{am} nuptias.

Ad dubium oppositum uidet. duabus conclusio nibus prae e. impossi-
bilitas aut peccatu coniugis conuersi ad fidem habitandi, & habendi
consortium maritali cu coniuge infideli causata ex separatione
uini ab altero, s. m. locum, atq. ex distantia loci, aut ex aliquo alio
capite, qua ex eo quod coniux infidelis, non uult habitare cum ipso,
quia infidelis e. aut quod ipse non pot. habitare cu infideli, sine in-
iuria conditoris, aut quod idem e. sine periculo peccati mortalis ex
tali habitatione, non facit licitum conuerso ad fidem transire ad 2^{am}
nuptias uiuente priore coniuge. Atq. adeo Aethiopsibus de quibus est
sermo sola impossibilitas habitandi amplius cu coniugibus infide-
libus pp. distantiam loci, & conditione securitatis, n. facit illis licitum
transire ad 2^{am} nuptias, et si transeant uiuente priore coniuge, s. m.
matrimonii est nullum. Conclusio probat. quia impossibilitas matri-
monij contracti in lege na. quae e. mat. contractum inter infideles

de quo disputamus est de iure diuino et nati. neq. amplius admitteren-
da est dissolubilitas illius. quia a des inueniatur dispensatio aut recta
declarauerit a des conseri dispensatum. neq. secleru et in posituum
humani quicquid possunt facere hac in p. circa ius nate et diuino
sed solum declarare quomodo a des conserat ee dispensatu maxime cum
hic agat de dispensatione matrimonij rati. et consumati. et de pra-
udicio coniugii infidelis qui extra iurisdictione e sedens. et Su-
mi Pontifici. At u. ex Paulo 1. ad Corinth. 7. et ex definitione
Sumorum Pontificu solum habemus Deum dispensare. ut coniugo con-
uersus ad fidem possit transire ad 2^{am} nuptias qn aliter coniugo manet
in infidelitate. et si no mult habitare cum conuerso ad fidem. quod
fidelis sit. uel no uult habitare sine iniuria saluatoris. i sine eo
quod fidelis ex habitatione cu illo imminet periculum peccati. Au-
t inuicem conditoris. idq. ne coniugi qui conuersus e ad fidem. ex conuer-
sione. et ex eo quod preceptu dei debeat obedire. sequat detrimentu ma-
nendi sine coniuge toto tempore quo alius uixerit. Ex quo uicq. alio
capite. pueniat conuerso ad fidem impossibilitas amplius habitandi.
et habendi consecratum maritale cu coniuge manente in infidelitate. qua
ex explicato. sine sit ex distantia loci. et ex conditione seruitutis. siue
ex aliquo alio. no est ei licitum transire ad 2^{am} nuptias. et si transeat
matrimoniu erit nullum. Probi deim concto ex c. quanto. et c. Gau-
demus de hiuorijis. et ex cap. si infidelis 28. q. 2. ex quibz in vobis
constat uerbum Pauli 1. ad Corinth. 7. si infidelis dicitur dicitur
non n. seruituti subiectus est frater. aut soror. intelligi solum de hiuorijis
qn no mult habitare cu illo ex eo quod sit fidelis. aut no sine iniuria
saluatoris. et in eo tm casu licitum ee relicto priori coniuge transire
ad 2^{am} nuptias ex dispensatione diuina. ne ex conuersione ad fidem

Et ex eo quod præcipitur de ut ab infidelibus parati sumus manere sine coniuge
At u. qñ ex alio capite conuenit impediuntur habendi consortiū cum coniuge
infideli nō conceditur illi dissoluere prius matrimonium per transiū ad 2as nup-
tias. Et si sine sua culpa nō potest habere consortiū cum eo ut si cap. quanto
citato et consonat. Sicut nra unioq̄ præter gloriam cap. Judex 2. §. q. 1.
que in xta dicit nostram conuoluet conat exponere illud cap. De heret. in
4° §. 39. et super illud Pauli citatū et cum periti in iuribus citati uat-
tente legantur.

Posterius conito ē. Si Aethiops infidelis manens inter infideles in Aethiopia
est admoneret ut ueniret ad habitandū inter Christianos et coniuge
conuerso ad fidem nō uellet. Et ex eo quod fidelis conuersus ad fidem ac-
celeret ad habitandam cum infideli immiret ipri periculum amittendi
uita eternā dum op̄ consuetis inter infideles sine ulla doctrina et ad-
iutorio sacramentorum facile peruerteret et amitteret uitam eternā
(ut utriusq̄ accidit regulariter in Aethiopia de quibz disputamus qñ
aliter conuersus infidelis manet apud infideles) dico quod in eo casu conuerso
qui conuersus ē ad fidem potest in Brasilia regione aut Hispanis tom
sine ad 2as nuptias et eo ipso dissoluere prius matrimonium. Conito
intelligi est ex coniuge infideli nullum ipri immineret periculum sed
id est ex eo quod inter infideles est habitaturus cum illo. Probi conito
quia eo ipso quod infidelis nō uult accedere ad habitandū cum fidele
inter Danos aut id ab eis dubio præsumit et ex habitatione fidelis
inter infideles in eo imminet fidele periculum tantum et tam euidentis
salutis eternæ censet infidelis nō uelle habitare cum fidele sine iniuria
conditoris et sine detrimento salutis eternæ fidelis. Et eo ipso dispensa-
tione diuina seu fidele transire ad 2as nuptias. Neq̄ refert quod tunc
occafio nata sint ex eo qd fidele captiuus amittit et separatus sit. tala
interiecta distantia loci a coniuge infideli. et quod simul pp̄ seruitute

impotenti factus sit ad redeundum ad eundem coniugem: quoniam hoc sunt per accidens. Et ratio est, quod simul adit illa alia legitima causa ducendi a priori matrimonij, quod contraxerat cum infideli, ad hoc ut licite potest transire ad 2^{am} nuptias.

Iuxta hanc conclusionem regulariter facta erit Aethiopicibus de quibus est sermo transire ad 2^{am} nuptias, ut patet supra, regulariter, quoniam si uterque coniugum simul captivus ductus est, atque diuini sunt, et separati ad invicem, ita ut unus sit in uno loco, et alius in alio inter Christianos, tunc unus sciat ubi alius sit, scilicet ubi transire non potest ad 2^{am} nuptias quousque ipse conset, alius esse defunctum. Et ratio est quoniam in his non militat ratio illa conclusionis opposita, atque similis casus poterat occurrere in quibus non erit licite transire ad 2^{am} nuptias.

Superest respondeamus ad duas rationes adductas pro affirmativa dubij oppositi, quatenus cum prima conclusione pugnare alicui videbuntur. Ad 1^{am} quoniam est in primis definitione illam solum habere locum, quoniam prima uxor non comparatur, neque adhibita medio cui maritali diligentia est operis, quod comparatur, ut sciatur an uelit conuerti ad fidem, aut certe habitare sine inuina creatoris, (quoniam coniecturae eunt quod ex illius habitatione non fidelis non immineret fidelis periculum peruersionis) Alia pars dubij definitio illa pugnaret cum definitione Innocentij. 3. c. Gaudemus de diuortijs quod non est admitterendum. Atque ita est intelligendam definitionem Iy. 3. in uerbo scilicet uerba illa in ea opposita (maxime quia difficilimum fuerit prima coniuge reperire) dicitur deinde intelligendam esse, quoniam simul concurrunt, quod prima uxor ad sensum explicatum non comparatur. Et uterque coniugum, qui ante conuersionem habitabant, tanquam uir et uxor conuertuntur ad fidem, et sicut prius de falso baptismo? Summus. n. Pontifex epistola declarat in fauorem fidei, quod quae duae conditiones explicite concurrunt

Simul consentum ualidum & matrimonium potest conueniri in lege grati,
sive uxor prima uiuat, sive no, & red. lit. roem. qd. d. ungi. m. et eos separare
tunc, aut impediri ne contraherent, ac cogere illos ut manerent in per-
petuo celibatu, quouq. constaret de morte primæ uxoris, estq. idm. m.
impedimentum ne infidelis conuerteret ad fidem, quod no. e. presumendum
de lege e. uoluntate dei hac in parte. At cum in dissolubilitate matrimo-
nij contracti inter infideles sit de iure nati. & diuino, neq. amplius potest
dissolui per conuersione alterius coniugis ad fidem, quam a deo inueni-
at dispensationis, plene an. aliam interpretatione recti. Apst. no. aude-
rem extendere definitione illam ultra casum, e. in circumstantijs de qui-
bus definitio illa loquitur. Nam e. aut in casu Acthio. p. de quib. lo-
mur, no. interuenire circumstantiam illam, quod antequam conuertere-
tur ad fidem erant secundo copulati tanquam uiri & uxor, qui de nouo
uolunt cohabere.

Ad 2^{am} respondendum e. imprimis dispositione illam intelligi quoad
separatione totu, qua pot. facere quicunq. coniugo fidelis, qn. infidelis
no. mult. conuert. licet potest et illam no. facere si ille consensit habitare
sine iniuria conditoris, & consensu est tempore Pauli, qn. frequens erat
conuersio Iudaoru. mariu. & feminaru, ut illam no. facerent. inter-
sum spes erat quod alter coniugo conuerteret. At qd. qd. repare conu. s.
toleranti erant tam ualde pertinaces Iudai, & qn. femina erat fidelis,
uir infidelis, quod in na. experientia ostendebat, quod mulieres fide-
les praertere bunt, statuit merito ecclesia ut mulier separaret. Itam
quod totu. a uiro Iudaeo ne praertereret, & quia etiam postea expe-
rientia comperit e. etiam uiri fideles praerteri a feminis infi-
delibus, no. solum inter Iudaeos, sed et inter gentiles, constitutu. est, ut
ubi uiter. d. ando sunt Iudai aut gentiles ualde obstinati, qui longo
tempore obstinati uix erunt inter Christianos, & rara admodum est
conuersio eoru. fideles separarent ab infidelibus pp. periculum,

subuersionis: Et ita distinguunt haec tria tempora. D. Tho. in 4. d. 39. q.
 Omnia art. 3. ad 2. Qu. Gardus et alij: sed loquuntur non quod frequenter est
 conuersio infidelium in aliqua Provincia, ut est hodie in Indijs tam
 Orientalibus, quam Occidentalibus: loquuntur praeterea de separatione
 quoad totum, ut patet illos intranti: patet etiam de tali in po-
 tuitate: et ad illud obijcere conuersos ad fidem per periculum quod est ne per-
 ueriant, et saltem expedit de consensu ipsorum illos separare ab infide-
 libus iniuriis: Quia est de in dispositione illam posse etiam intelligi quoad
 separationem, ut fidelis transeat ad 2^{am} nuptias, et dissoluat prius mati-
 monium: quia regulariter loquendo de iudaeis de quibus ibi erat sermo, et
 quod uxor est fidelis, et uir infidelis ut loquitur illud caput) Subitare
 non potest uxor cum uiro sine iniuria conditionis, atque probabili periculo
 subuersionis. At quod in aliquo casu singulari ex circumstantijs iudica-
 ret illam posse habitare cum uiro iudaeo sine iniuria conditionis, utique
 Sacerdos in illo casu non potest illam separare a uiro, ut transeat ad 2^{am}
 nuptias, si dispensare non potest in iure diuino indissolubilitati mati-
 monij, neque extendere dispensationem diuinam ultra casus a deo idest
 Sed Ecclesiae tamen est declarare ad quos casus se extendat, aut non extendat
 dispensatio diuina, quod et regulariter hodie non solum uxor fidelis non
 potest habitare cum uiro iudaeo sine iniuria conditionis, sed etiam neque
 uir fidelis cum uxore iudaea infideli: si illi est habitandum cum ea inter
 iudaeos, et comertium et familiaritatem est habiturus cum illis, merito uiget
 consuetudo Roma et alibi, quod quando aliquis iudaeus, siue mascu-
 lus, siue femina conuertitur, et aliter admonitus non uult conuerti, con-
 uersus transeat ad 2^{am} nuptias cum alio Christiano, et eadem consuetudo
 seruanda erit, ubi simile erit periculum, quod gentili masculus, aut
 femina conuersus ad fidem praenertatur si uoluerit habitare cum

coniuge infideli: At u^o qm̄ in aliquo casu particulari, nō est tale periculum
nefas est conuerso ad fidem, eo pro quod coniux nō uellet conuertere tran-
sire ad 2^{am} nuptias, q̄ est contra. triu nāle. circa quod scitia nō pōt dispen-
sare. Et idem est qm̄ infideles aliqui tam paru zelarent cultum suum
(de quorū n. unū ē Aethiopes) ut nihil sua referre putarent, quod ali-
quis est aut nō est Christianus inter ipios, tunc si aliquis eorū conuerte-
ret, cum coniux conuertere nō uellet, nefas est illi ex eo quod habitanti-
riū esset inter gentiles, illum deserere. Et transire ad 2^{am} nuptias, qm̄ idem
ex tali habitatione, si simul amarentur ih̄i aliqui sciti, & sit suffi-
cien̄s doctrina, nullū periculum illi immineret salutis aeternae.